

Духовно-просвітницька й пастирська діяльність протоієрея Григорія Рymarчука (1889–1970)

У статті висвітлено життєвий і пастирський шлях волинського православного священника протоієрея Григорія Рymarчука. Особливу увагу приділено його духовно-просвітницькій діяльності, зокрема як викладача Волинської духовної семінарії на початку 1950-х рр.

Ключові слова: Кам'янець-Подільськ, школа, учитель, отець, настоятель, Волинсько-Ровенська єпархія.

Цап Николай. Духовно-просветительская и пастырская деятельность протоиерея Григория Рymarчука (1889–1970). В статье освещены жизненный и пастырский путь волинского православного священника протоиерея Григория Рymarчука. Особое внимание уделено его духовно-просветительской деятельности, в частности как преподавателя Волинской духовной семинарии в начале 1950-х гг.

Ключевые слова: Каменец-Подольский, школа, учитель, отец, настоятель, Волинско-Ровенская епархия.

Tsap Mykola. Spiritual-educational and Pastoral work Archpriest Gregory Rymarчук (1889–1970). The article highlights the life and pastoral way of an Orthodox priest in the Volyn region – Archpriest Gregory Rymarчук. Particular attention is given to its spiritual and educational activities, in particular, as a teacher of the Volyn Theological Seminary in the early 1950 s.

Key words: Kamenetz-Podolsk, school, teacher, father, rector, Volyn-Rovno diocese.

Постановка наукової проблеми та її значення. Православне духовенство Волині відіграло одну з ключових ролей у духовному й національно-культурному поступі українців краю. Незважаючи на радянську антицерковну політику, воно продовжувало зберігати значний вплив і в післявоєнний період ХХ ст. На рубежі 50–60х рр. форсування комуністичного будівництва призвело до чергового наступу на релігію – нищення Церкви й ліквідації її духовних навчальних закладів. Переслідування з боку атеїстичної влади зазнала й Волинська духовна семінарія, її викладачі та вихованці, яка останнім часом стала об'єктом наукового дослідження багатьох учених. Незважаючи на це, ще чимало питань, пов'язаних із діяльністю навчального закладу, зокрема її керівництва й викладачів, на сьогодні недостатньо вивчено.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. Проблема відносин держави й Православної Церкви в Радянському Союзі сьогодні привертає особливу увагу дослідників і потребує глибокого, всебічного дослідження. Більшість істориків донедавна зосереджувалась на історії самої Церкви та її навчальних закладів і в меншій мірою на її творців. Найбільш ґрунтовно історію Волинської духовної семінарії радянського періоду висвітлювали Василь Милусь, Володимир Боршевич, прот. Олександр Федчук, Михайло Шкаровський, Андрій Моренчук та ін.

Сьогодні особливо актуальне вивчення обставин, життя й діяльності відомих церковних особистостей: єпископів, духовенства, чернецтва та ін., які безпосередньо творили цю історію, дуже часто в складних обставинах.

Мета й завдання статті – дослідити й увести в науковий обіг відомості про життя й пастирське служіння Григорія Рymarчука, відомого на Волині священника, протоієрея. Висвітлити його церковно-просвітницьку діяльність та викладацьку працю у Волинській духовній семінарії.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Серед православного духовенства Волинської єпархії першої половини ХХ ст. було немало священників, які багато потрудилися на духовно-просвітницькій ниві, поширюючи освіту серед простого народу. До них належав і Григорій Кіндратович Рymarчук, який у 1906–1914 рр. працював учителем церковно-приходських шкіл, а в 1950–1953 рр. – викладачем Волинської духовної семінарії в Луцьку. Період діяльності цього духовного навчального закладу в радянський час (1945–1964) був одним із найскладніших за всю його історію від заснування 1796 р. Саме в останні роки правління Сталіна протоієрей Григорій Рymarчук був викладачем і духовним наставником у семінарії.

Майбутній пастир народився 6 серпня 1889 р. в м. Зятківці Гайсинського повіту на Поділлі в селянській сім'ї. Після Зятківецької церковноприходської школи з 1900 р. навчається в церковно-учительській школі міста Степашки Кам'янець-Подільської губернії, яку закінчив 20 червня 1906 р. Через два місяці, 18 серпня, витримав іспит при Таврійському духовному училищі на звання вчителя початкових шкіл.

1 вересня 1906 р. сімнадцятирічний Григорій Рymarчук розпочинає педагогічну діяльність молодшим учителем початкової школи с. Жерденівки Гайсинського повіту. Добре себе зарекомендував,

тож його в скорому часі призначають старшим учителем із покладанням обов'язків законоучителя школи с. Степанівки того ж повіту. Викладав співи, керував церковним хором. Завідував читальною й бібліотекою при тій школі. Здійснив екскурсії зі своїми учнями до Києва: – у 1908 і 1910 рр. Кам'янець-Подільською єпархіальною шкільною радою 1910 р. за сумлінну працю нагороджений учительською срібною медаллю «за усердіє». На цій посаді пробув до серпня 1911 р.

Після закінчення загальноосвітніх педагогічних курсів при Фребелевському інституті в Києві Григорій Римарчук 15 серпня 1911 р. призначено завідувачем початковою школою, згідно з іншим джерелом – законоучителем земського училища [2, арк. 4] м. Куни Гайсинського повіту, де він працював до початку Першої світової війни. 1912 р. здійснив з учнями школи ще одну екскурсію до Києва.

Григорій Римарчук у перший день війни, 1 серпня 1914 р., мобілізований до війська і служив до 2 червня 1915 р. козаком-писарем в армійському запасному полку. З травня до серпня того ж року навчався в школі прапорщиків при Київському військовому училищі, після чого був прапорщиком 58-го пішого Празького полку. Від 2 червня 1916 р. і до звільнення з військової служби 14 лютого 1918 р. у цьому ж полку займав посаду підпоручника [5, с. 100]. 27 червня 1916 р. в боях під Луцьком отримав поранення в груди. У січні 1917 р. лікарська комісія в м. Ялті признаний непридатним до муштрованої військової служби й походів. Упродовж останнього року служби також виконував обов'язки інструктора-наставника з кулеметних справ при 8-й армії. За участь у воєнних діях був нагороджений 1916 р. орденами Св. Анни IV ступеня і Св. Станіслава III ступеня [5, с. 101].

24 лютого 1918 р. лікарська комісія при 33-му шпиталі остаточно звільнила від військової служби за статтею 5А. З лютого до червня учителював у м. Куні. Одночасно навчався на фінансово-адміністративних курсах у Києві, після завершення яких 23 червня 1918 р. став урядовцем I рангу при департаменті Державної скарбниці Української Держави, працюючи рахівником.

З 1 січня 1919 р. – помічник бухгалтера Головної скарбниці та бухгалтер губернської в'язниці в Кам'янці-Подільському. З 20 жовтня 1919 р. до 1 квітня 1920 р. – помічник начальника загального відділу Головної військової судової управи.

17 серпня 1918 р. уряд гетьмана Павла Скоропадського приймає рішення про заснування українського державного університету в Кам'янці-Подільському й відряджає туди Івана Огієнка для організації роботи, пов'язаної з відкриттям і становленням нового навчального закладу [3, с. 65]. У запрошенні на відкриття університету з підписом ректора Івана Огієнка зазначено: «Новий університет, що вже з самого географічного положення найближчий до високої західноєвропейської культури, не буде звичайним університетом східного типу: при Кам'янець-Подільському Державнім Українським Університеті закладається вперше на сході слов'янства богословський факультет ... який матиме на цілі невпинну наукову працю на користь рідної української культури» [3, с. 66]. Саме в цьому університеті Григорій Римарчук у 1918–1920 рр. слухав два курси агрономічних наук, а 1920-го закінчив Пастирські курси при богословському факультеті.

Короткий термін, із серпня до листопада 1920 р., працював учителем школи в с. Біланівці (околиця Кам'янця). Саме тут 10 жовтня 1920 р. у Свято-Георгіївській церкві на Польських Фільварках м. Кам'янця-Подільського Григорій Римарчук повінчався з Олександрою Миколаївною Білінською, народженою 24 червня 1899 р. Дітей у них не було [1, арк. 188]. З 16 листопада 1920 р. до 15 березня 1921 р. Г. Римарчук – помічник начальника секретарського відділу Головної військової судової управи в м. Ченстохові (Польща).

Єпископом Кременецьким, вікарієм Волинської єпархії Діонісієм (Валединським) 9 травня 1921 р. Григорій Римарчук рукоположений у Хрестовій св. Іоана Предтечі церкві м. Кременця на диякона, а 31 травня того ж року в Богоявленській церкві Кременецького чоловічого монастиря – у сан священника [1, арк. 190].

Пастирське служіння о. Григорій розпочав 23 червня 1921 р. в селах Вербі й Охнівці Володимирського повіту. Був членом Волинського єпархіального з'їзду в Почаєві (1921 р.).

Із 7 квітня 1922 р. до 1930 р. – помічник благочинного третьої округи Володимирського повіту. Неодноразово, починаючи з 1925 р., призначався виконувачем обов'язків благочинного Володимир-Волинського округу. 1923 р. прослухав дві черги Місіонерських курсів у с. Зимно, і 3 жовтня того ж року призначений повітовим місіонером Володимирського повіту, обов'язки якого виконував до 1930 р., а також із 1940-го. до 1944 р. Духовним наставником отець Григорій у с. Вербі залишався до кінця війни й був вивезений гітлерівцями до Німеччини. З 1 квітня до 10 липня 1944 р. працював дереворубом у концентраційному таборі Шпхау в Кенігсберзі.

Єпископом Празьким Сергієм (Корольовим, †18. 12. 1952 р.) 10 червня 1944 р. прийнятий у юрисдикцію Російської православної церкви за кордоном і, на прохання православної громади в Кенігсберзі, призначений помічником настоятеля [1, арк. 69], де пробув до 20 вересня 1944 р. Майже рік, із 20 вересня 1944-го по 8 серпня 1945 р. проживав у с. Брайтунген (район Майтинген) без місця служіння.

На початку вересня отець Григорій повернувся до Луцька й був настоятелем таких парафій Волинсько-Ровенської єпархії: с. Дубечно Заболоттівського району, – 11.10.1945–16.11.1947 р.; с. Романів (Теремнівського району, – 16.11.1947–24.08.1950 р., з 22.06.1950 р. призначений на місце протоієрея Миколая Шумського благочинним Теремнівського округу й звершував цей послух до 10.01.1952 р.

Перед початком нового 1950/1951 н. р. у викладацькому складі Волинської духовної семінарії в м. Луцьку відбулися деякі зміни [4, с. 82]. Зокрема, постановою Учбового комітету при Священному синоді від 16 серпня 1950 р. викладачем Святого Письма Старого Завіту був призначений теремнівський районний благочинний протоієрей Григорій Римарчук [1, арк. 136]. Він викладав такі предмети: церковний устав – 12 год на тиждень, літургіку – 4 год, історію та викриття розколу – 4 год, сектознавство – 2 год, разом – 22 год на тиждень [2, арк. 5]. Викладацька праця протоієрея Григорія у ВДС тривала три навчальних роки, після чого він був звільнений постановою Учбового комітету від 23.07.1953 р. [1, арк. 96].

Наступні роки священничого служіння отця Григорія були нелегкими. До влади прийшов Микита Хрущов. З кожним роком відчутнішою ставала антицерковна політика радянського режиму.

З 25.08.1953 р. до 12.11.1956 р. о. Григорій – настоятель Свято-Покровської церкви м. Луцька, з 12.11.1956 р. – виконувач обов'язків настоятеля, а з 19.08.1958 р. до 11.03.1959 р. – настоятель Свято-Троїцького кафедрального собору м. Луцька. З 10.12.1958 р. мав призначення на обслуговування Свято-Феодосіївської церкви в обласному центрі.

Останнім місцем служіння для протоієрея Григорія Римарчука було м. Камінь-Каширський. 20.03.1959 р. він отримав призначення настоятеля Свято-Іллінської церкви цього містечка, Свято-Миколаївської с. Застав'я, Свято-Різдва-Богородичної с. Воля і благочинним церков Камінь-Каширського району. 21.12.1961 р. отцеві Григорію доручено обслуговувати с. Полиці й навколишні села, приписні до цієї парафії, а з 31.03.1962 р. також села Кримно і Броницю цього району. За станом здоров'я (хворів на цукровий діабет) і сімейними обставинами у квітні 1963 р. отець Григорій просився на одну з вільних парафій ближче до Луцька – Теремно або Колки [1, арк. 21].

9 лютого 1964 р. в Камінь-Каширському померла дружина отця Григорія – матушка Олександра. 1.07.1964 р. обов'язки благочинного протоієрея Григорія Римарчук передав протоієрею Євгенієві Червінському, настоятелю с. Заболоття Камінь-Каширського району. 19.05.1965 р. протоієрей Григорій Римарчук почислений за штат. Останні роки прожив у м. Луцьку. Помер 4 червня 1970 р.

За духовно-просвітницьке, місіонерське й пастирське служіння священник Григорій Римарчук був нагороджений єпископом (у подальшому – митрополитом) Варшавським Діонісієм такими духовними нагородами: скуфією (1923 р.); камилавкою (1924 р.); золотим наперсним хрестом (1925 р.); саном протоієрея – 12.04.1936 р.; палицею. Під час Другої світової війни протоієрей Григорій належав до Автономної церкви, очолюваної архієпископом Олексієм (Громадським), і саме від нього удостоївся таких двох нагород: хреста з прикрасами (18.11.1941 р.), митри, яку отримав із рук Мануїла, єпископа Володимир-Волинського (26.09.1942 р.). В 1950 р. був нагороджений Патріаршою грамотою.

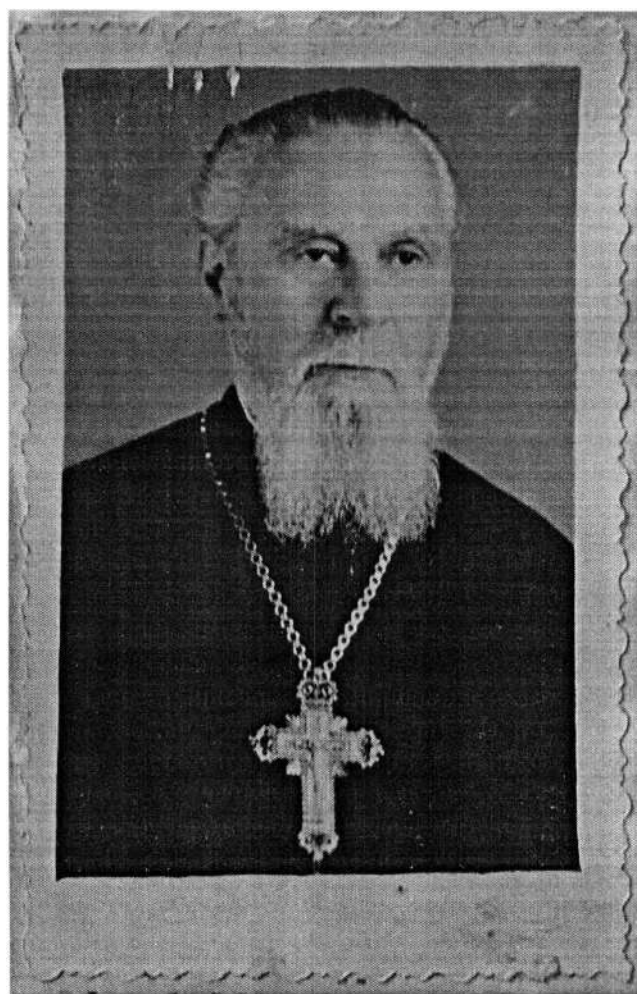
Висновки. На церковній службі протоієрей Григорій Кіндратович Римарчук пробув 52 роки, з них майже 10 літ віддав праці в церковноприходських школах. До прийняття духовного сану пройшов непростий життєвий шлях: учитель початкових шкіл, учасник Першої світової війни, службовець Державної скарбниці Української Народної Республіки, випускник Пастирських курсів богословського факультету Кам'янець-Подільського державного українського університету, ректором якого був відомий науковець і громадський діяч Іван Огієнко. Будучи сином Подільської землі, усе його більш як півстолітнє священничє служіння було тісно пов'язане з Волиню. Користувався великим авторитетом серед людей і духовенства, був сумлінним проповідником Слова Божого.

Джерела та література

1. Архів Волинської єпархії УПЦ Київського Патріархату. Особова справа № 750. Прот. Римарчук Григорій Кіндратович. – 231 арк.

2. Архів Волинської єпархії УПЦ Київського Патріархату. Особова справа № 3 викладача Волинської православної духовної семінарії в м. Луцьку протоієрея Григорія Римарчука. – 8 арк.
3. Тимошик М. С. «Лишуть навіки з чужиною...». Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження : наук. вид. / М. С. Тимошик ; передм. О. Кравченка, В. Скопенка. – К. : Наша культура і наука ; Вінніпег : Укр. правосл. собор Св. Покрови, 2000. – 548 с. : іл.
4. Федчук О., прот. Волинська духовна семінарія (1945–1964). – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2013. – 260 с.
5. Цап М., прот. Волинське православне духовенство в Першій світовій війні // Волин. благовісник : богосл.-іст. наук. журн. Волин. правосл. Богосл. Акад. УПЦ Київ. Патріархату. – Луцьк, 2014. – № 2. – С. 95–107.

ДОДАТКИ

Протоієрей Григорій Римарчук (1959)

69.

О. Протоіерю Григорію Рымарчуку.

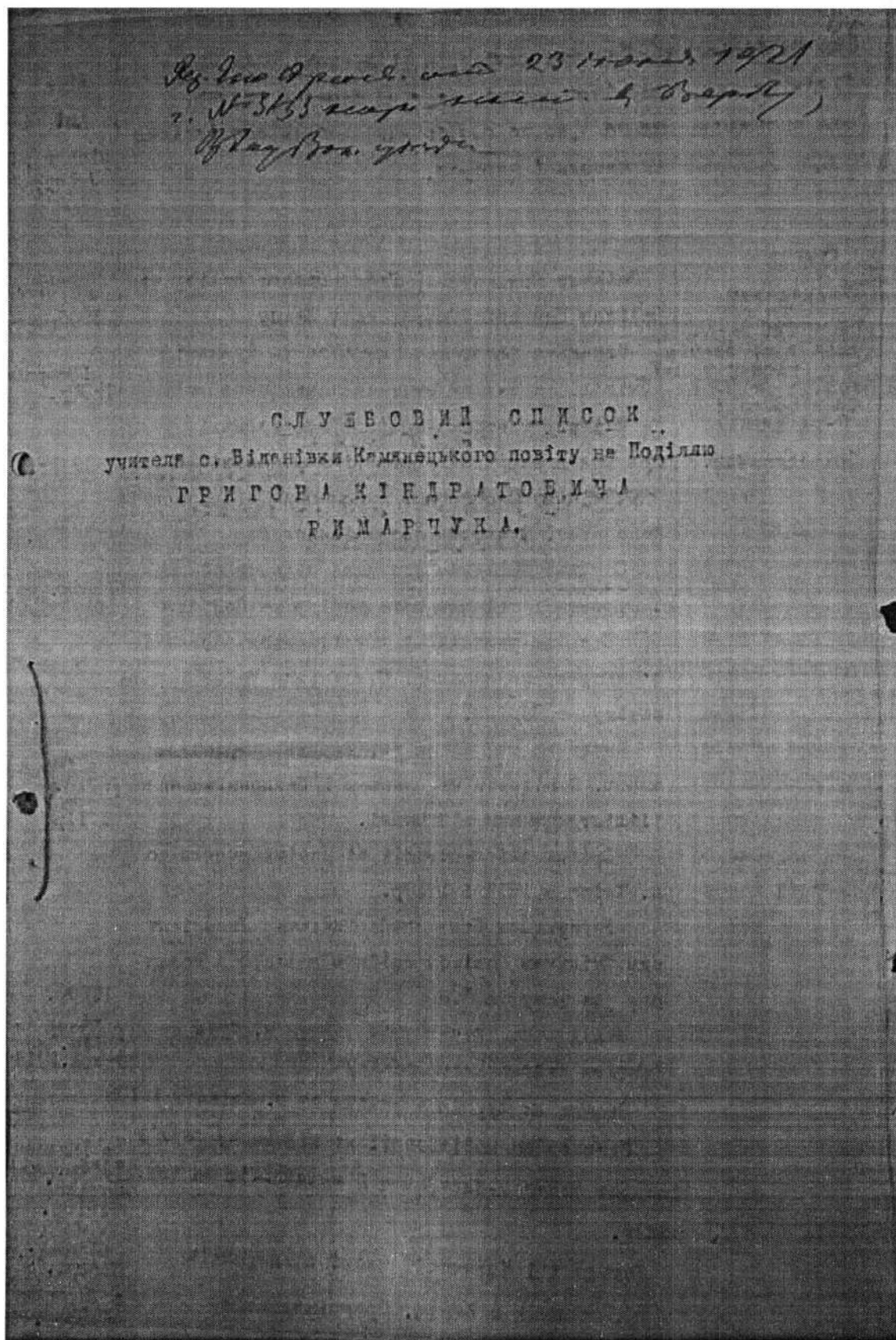
Вслѣдствіе прошенія Вашего отъ 25 Мая с.г. и ходатайства О. Протоіерея Александра Аваева, согласно просьбы православной общины въ Кенигсбергѣ, симъ назначается Вы помощникомъ О. Протоіерея Александра Аваева.

Епископъ Сергій
(Корсаков)

Прага, 10 Іюня 1944 г.

№ 53

Документ про прийняття протоіерея Григорія Римарчука до складу РПЦЗ

Службовий список учителя с. Біланівка Кам'янецького повіту на Поділлі
Григора Кіндратовича Римарчука. 1920 р. Арк. 1

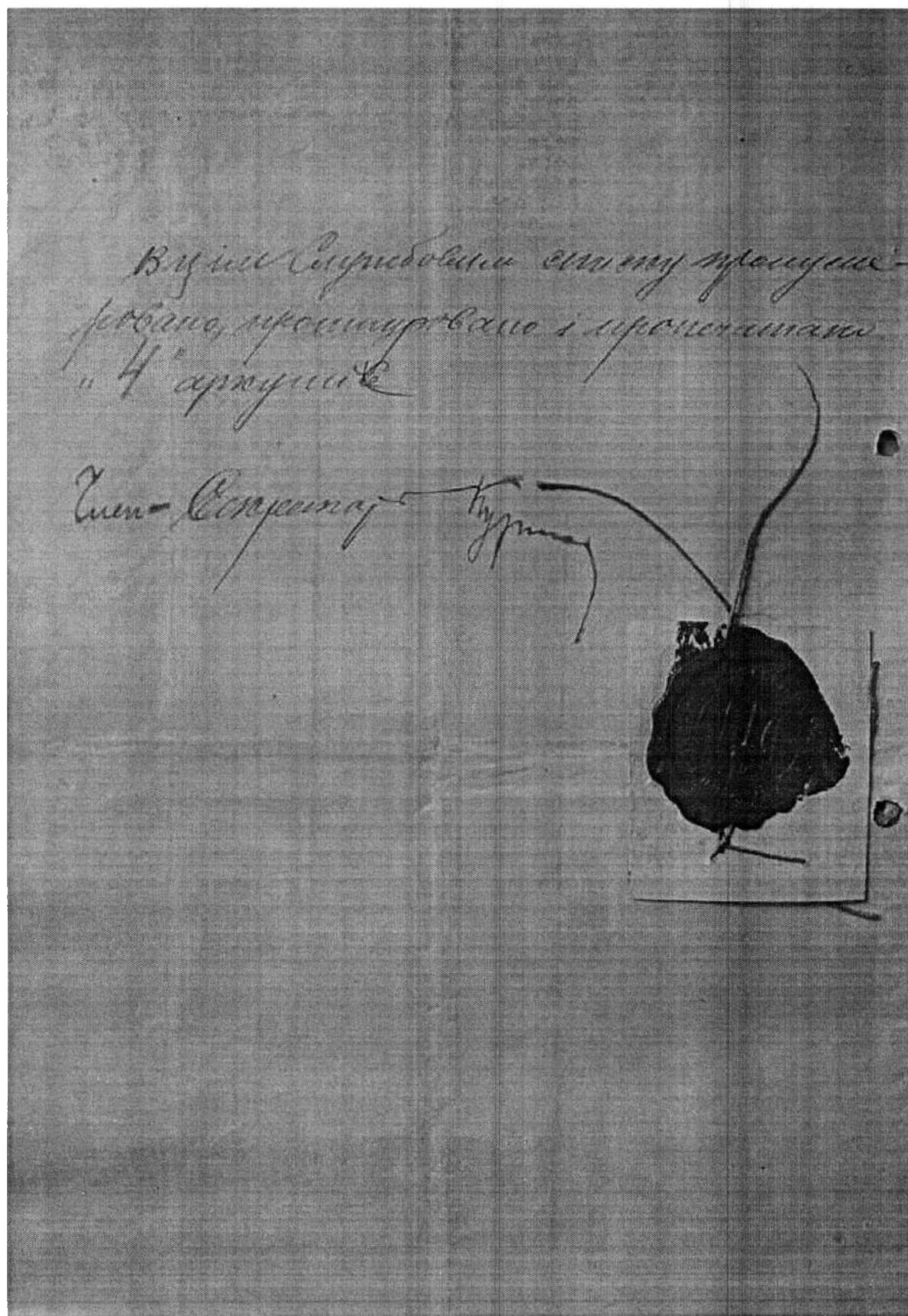
Іван по батькові призиві, служ- бова становища	Яку має освіту, де її отримав, коли на службу поступив, на яких посадах служив, чи не було на службі яких небудь спеціальних визначень і нагород.	Літа літ місяці по- бування на службі
Григор Кіндратович РІМАРЧУК наро- дився в м. Зятків цях Гайсинського повіту на Поділ- ля в 1888 році 6-го серпня. Православний.	Зкінчив Степанеську Гайсинського повіту на Поділля Церковно-Учительську Школу Видержав іспит при Тирівським Духовнім Училищі на звання учителя початкових шкіл Зкінчив загально-освітні педагогічні курси при Фрабелевським Інституті в м. Києві Зкінчив Пастирські курси при Богословським факультеті Кам'янецького Університету Служив: Молодим учителем початкової школи с. Серденівки Гайсинського повіту на Поділля Старшим учителем з покладенням обов'язків законоучителя школи с. Степанівки Гайсинського повіту на Поділля. Викладав в школі співи. Керував церковним хором. Завідував читальнею і Павленківською бібліотекою при тій школі. Зробив дві екскурсії зі своїми учнями до м. Києва в 1908 і 1910р. Нагороджен Кам'янець-Подільським Епархіаль- ним Шкільним Советом срібною медалью з надпи- сом „за усердіє“. Завідуючим початковою школою м. Куни на Поділля Гайсинського повіту Зробив екскурсію з учнями до м. Києва в 1912р Призван по мобілізації на військову службу і служив коваком-писарем в 6 армейським запасн. полку. Учився в І Київській школі прапорщиків Прапорщиком в 581п.ч. Прагськом полку	23 червня 1906 року. 18 серпня 1906р. 1911р. 1920р. з 1 вересня 1906р. до 18 березня 1907р. з 18 березня 1907р. до 15 серпня 1911р. 1910р. з 13 серпня 1911р. до 23 червня 1912р. з 18 липня 1914р. до 20 травня 1915р. з 20 травня до серпня 1915р. з 20 серпня 1915р. до 20 травня 1916р.

<p>Чи брав участь військових походах, коли і де.</p>	<p>Чи під- лягає ка- рам, штр- там зва- ваним зі- службою, коли, і за- що; чи не находився під судом</p>	<p>Чи був у відпуску, як довго, чи вер- тався в не- значений тер- мін і коли ні, то з яких причин</p>	<p>Чи був у відставці коли, з якого дня і року до якого часу.</p>	<p>Невонатий чи хонетий, чи має дітей, скіль- ко їх, імена, рік, місяць і день вінчання, з такою датою народження жінки.</p>
<p>Брав участь в боях і походах проти Австро-Гер- манців з 18личня 1914р. до Ілютого 1918р. ● В боях за м. Луцком ре- нен з грудя і вибув із муштрового складу армії 14червня 1916р.</p>	<p>Не підлягає</p>	<p>Був у від- пуску до м. Київа з Ітравня до ІБсерпня 1918р. Варнувся із відпуску в назначе- ний термін.</p>	<p>Не був.</p>	<p>Повінчений першим законим законим 10лютого 1920року в Св.- Георгієвській церкві на Поль- ських Зільвер- ках М. Камлиця- Подільського на дівчині Олександрі Ми- колівні Вілія- ській, право- славного віро- ісповідання, на- родивлея 24- червня 1899року. Дітей не має.</p>

Те ж, арк. 3

<p>Ім'я по батькові прізвище, служ- бові стеновице</p>	<p>Яку має освіту, де її отримав, коли на службу поступив, на яких посадах служив, чи не було на службі яких небудь спеціальних визначень і нагород.</p>	<p>Літв Літв місця по- будови на службі</p>
	<p>Підпоручником в 58 піх. Прагському полку Нагороджен за бойові події на фронті орденом Св. Анни 4 ст. Тем орденем Св. Станіслава 3 ст. Поранений в груди кульмою за м. Луцьком на Волині в бою з Австро-Германцями</p>	<p>з 20 травня 1916р. до лютого 1917р. в 1916р. в 1916р. 14 червня 1916р.</p>
	<p>Лікарською комісією в м.Ллті Призначено до ним до муштрової військової служби і походів</p>	<p>в січні м. сяч. 1917р.</p>
	<p>Був інструктором-начительом по кулеметним справам при 8 армії</p>	<p>7 лют. 1917 до 1 лют. 1918</p>
	<p>Звільнен від військової служби як учител і приступив до праці по посаді учителя в м. Куні Гайсинського повіту на Поділлі</p>	<p>в лютого до 23 червня 1918р.</p>
	<p>Лікарською комісією при 33 шпиталю звільнен зовсім від військової служби по ст. 5. літ. А.</p>	<p>11 лютого 1918р.</p>
	<p>Урядовцем Гранги при Департаменті Державної Скарбниці</p>	<p>3. 23 черв до Іверська 1918р.</p>
	<p>Тем же рахівником</p>	<p>до 31 груд 1918</p>
	<p>Помішником бухгалтера Головної Скарбниці</p>	<p>з 1 січня 1919 до 20 жовт 1919</p>
	<p>Помішником Начальника Загального відділу Головної Військової Судової Управи</p>	<p>з 20 жовт до Іквітія, 1920р.</p>
	<p>Учителем школи с. Біленівки Кам'янецького повіту на Поділлі</p>	<p>з 15 серпня до 15 листо 1920</p>
	<p>Помішником Начальника Секретерського відділу Головної Військової Судової Управи</p>	<p>з 16 листо 1. в даній час.</p>
<p>В.о. Голова Подільської Дуберніальної Управи Секретар</p>	<p>Голова Подільської Дуберніальної Управи Секретар</p>	<p>В.о. Голова Секретар</p>

Те ж, арк. 4

Те ж, арк. 5

15. Теодорович Н. Волинская духовна семинария. История первоначального устройства ея и подведомственных ей духовных училищ. Списки воспитанников, окончивших в ней курс учения, а также начальников и наставников ея в период времени с 1796 по 1900 г. – Почаев : [б. и.], 1901. – 1023 с.
16. Уводский Н. Церковная летопись. Историческое исследование об епископах Волинской епархии со времени ея учреждения до 1867 г. // Волин. епарх. ведомости. – 1869. – № 24. – 16 декаб. – Часть неоф. – С. 948.
17. Хотовицкий А. Несколько слов о последних днях жизни, а также о смерти и погребении преосвященного Иерофея, епископа Острожского, викария Волинского // Волин. епарх. ведомости. – 1871. – № 10. – 16 мая. – Часть неоф. – С. 303–306.
18. Хотовицкий А. Преосвященный Иерофей, епископ Острожский, викарий Волинский: Некролог // Волин. епарх. ведомости. – 1871. – № 10. – 16 мая. – Часть неоф. – С. 301–303.
19. Хотовицкий А. Речь, произнесенная смотрителем Дерманского Духовного училища в церкви Свято-Троицкого Дерманского монастыря, 21 апреля 1871 года, при отпевании тела Преосвященного Иерофея, епископа Острожского, викария Волинского // Волин. епарх. ведомости. – 1871. – № 10. – 16 мая. – Часть неоф. – С. 297–301.
20. Цап М., прот. Антоній (Рафальський), митрополит Новгородський і Санкт-Петербурзький, уродженець Волинського Полісся – випускник Волинської духовної семінарії // Роль особистості в Церкві: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (19.05.2016). – Луцьк : Вид-во Волин. правосл. богосл. акад. : ΕΙΚΩΝ, 2016. – С. 265–267.

ДОДАТКИ

**Преосвященный ЄРОФЕЙ – єпископ Острозький,
вікарій Волинської єпархії**

(Джерело: Моліс М., прот. 1000-ліття Православ'я на Волині. – Дубно, 1992. – С. 48)